

Ár 2016, föstudaginn 26. ágúst, er fundur haldinn í úrskurðarnefnd um viðskipti við fjármálafyrirtæki.

Mætt eru: Haukur Guðmundsson, formaður, Geir Arnar Marelsson, Hildigunnur Hafsteinsdóttir, Jóhann Tómas Sigurðsson og Unnur Erla Jónsdóttir.

Fyrir er tekið **mál nr. 13/2016**:

M
og
MM
gegn
F

og kveðinn upp svohljóðandi

ú r s k u r ð u r :

I.

Málsmeðferð.

Málsaðilar eru M og MM, hér eftir nefndar sóknaraðilar, annars vegar og F, hér eftir nefndur varnaraðili, hins vegar.

Málið barst úrskurðarnefndinni 16. febrúar 2016, með kvörtun sóknaraðila, dags. sama dag. Með tölvupósti nefndarinnar, dags. 18. febrúar 2016, var kvörtunin send varnaraðila og honum gefinn kostur á að tjá sig um hana og skýra sjónarmið sín. Svör varnaraðila bárust með bréfi dags. 17. mars 2016. Var bréfið sent sóknaraðila, með tölvupósti nefndarinnar, dags. 18. mars 2016, og þeim gefinn kostur á að koma á framfæri athugasemdum sínum. Athugasemdir sóknaraðila bárust með bréfi, dags. 19. apríl 2016.

Varnaraðila var ritað tölvuskeyti 9. maí 2016, þar sem óskað var frekari skýringa um málsatvik og málsástæður hans. Svar barst þann 13. maí 2016 og var það kynnt sóknaraðila, sem taldi ekki ástæðu til að koma að sérstökum athugasemdum vegna þess.

Málið var tekið fyrir á fundi nefndarinnar 24. júní, 9., 18. og 26. ágúst 2016.

II.

Málsatvik.

Þann 25. júní 1998, gaf A, út skuldabréf X, til FF að fjárhæð kr. 2.230.000. Sóknaraðilar tókust á hendur sjálfskuldarábyrgð in solidum á láninu „til tryggingar skilvísri og skaðlausri greiðslu höfuðstóls, vísitöluálags, vaxta, dráttarvaxta og alls kostnaðar sem af vanskilum kann að leiða og skuldara ber að greiða að skaðlausu“.

Sammæli virðist með aðilum um að vanskil hafi orðið á greiðslu afborgana skuldabréfsins, fyrst árið 2010 og að fyrsta fram lagða viðvörunin til sóknaraðila hafi verið send í október það ár. Þann 19. janúar 2016 óskuðu sóknaraðilar þess við varnaraðila að sjálfskuldarábyrgðir þeirra yrðu felldar niður en beiðni þeirra var hafnað af varnaraðila þann 29. janúar 2016 með þeim rökum að ábyrgðirnar hefðu staðið athugasemdalaust frá undirritun skuldabréfsins dags. 25. júní 1998, sem sé til merkis um tómlæti sjálfskuldarábyrgðaraðila.

Árið 2006 sameinuðust FFF og FF undir nafni þess fyrrnefnda. Í samræmi við ákvörðun Fjármálaeftirlitsins var FFF sameinaður varnaraðila með yfirtöku eigna og skulda.

Í málinu liggur fyrir greiðsluáskorun varnaraðila til annars sóknaraðila, dags. 16. desember 2015, þar sem heildarfjárhæð kröfu vegna bréfsins er tilgreind kr. 2.080.180, þar af gjaldfallnar afborganir kr. 1.054.146.

III.

Umkvörtunarefni.

Sóknaraðilar krefjast þess að „sjálfskuldarábyrgðir [sóknaraðila] á skuldabréfi A, verði aflétt.“

Beiðni sóknaraðila grundvallast á því að reglum samkomulags um notkun sjálfsskuldarábyrgða frá 27. janúar 1998 hafi ekki verið fylgt (hér eftir samkomulagið). Í 2. mgr. 3. gr. samkomulagsins kemur fram að fjármálafyrirtækjum sé skylt að greiðslumeta greiðanda þegar sjálfskuldarábyrgðar er óskað til tryggingar fjárhagslegri skuldbindingu sem nemur meira en einni milljón króna. Krafa sú sem um ræðir í máli þessu hafi upphaflega verið að fjárhæð kr. 2.230.000 en samt sem áður hafi ekkert greiðslumat verið framkvæmt áður en sóknaraðilar gengust í ábyrgð fyrir láninu. Lánveitandi hafi þannig ekki fylgt reglum samkomulagsins og í ljósi þess ber að fella ábyrgðarskuldbindingarnar niður.

Sóknaraðilar hafna rökum varnaraðila um tómlæti og telja að varnaraðili eigi að bera hallann af því að greiðslumat hafi ekki verið framkvæmt enda hafi það verið skylda bankans að greiðslumeta skuldara lánsins áður en sjálfskuldarábyrgð hafi verið sett til tryggingar fjárhagslegri skuldbindingu, sbr. 1. og 2. og 3. mgr. 3. gr. samkomulagsins. Hafa verði í huga að bankinn hafi verið fjármálastofnun sem hafi búið yfir sérfræðipækkingu á sviði fjármála en sóknaraðilar ekki. Bankinn hafi verið aðili að samkomulaginu og hafi því mæta vel vitað að honum hafi verið skylt að greiðslumeta lántaka en sóknaraðilar höfðu hins vegar ekki vitneskju um þessa skyldu bankans. Í ljósi þess telja sóknaraðilar að það þyki afar óeðlilegt að varnaraðili byggi á tómlæti sóknaraðila. Einnig beri að taka tillit til þess að hið meinta tómlæti verði ekki rakið aftur til ársins 1998 enda hafi lánið verið í skilum til 1. júní 2010. Ábyrgðarmenn höfðu þannig ekki áhyggjur af lögmæti ábyrgðarinnar fyrir þann tímapunkt enda höfðu engar innheimtuaðgerðir verið hafnar og sóknaraðilar hafi treyst því að bankinn hefði staðið rétt að málum. Í ljósi þessa séu ekki forsendur til að telja hinu meintu tómlætisverkan frá 25. júní 1998 heldur í fyrsta lagi frá 1. júní 2010. Í samkomulaginu hafi þó hvergi komið fram að ábyrgðarmenn eða skuldarar hafi þurft að gera athugasemdir við framkvæmd lánveitingar innan ákveðins tímaramma og þegar horft sé til markmiða samkomulagsins verði það að teljast ótækt að réttur ábyrgðarmanna til þess að bera fyrir sig slíka vankanta á lánveitingu verði takmarkaður með þessum hætti. Um markmið samkomulagsins vísist til 1. gr. en þar kemur fram að markmið samkomulagsins sé að draga úr sjálfskuldarábyrgðum og fasteignatryggingum og í því skyni hafi meginreglur til verndar ábyrgðarmönnum verið settar.

IV.

Athugasemdir varnaraðila.

Varnaraðili krefst þess að kröfu sóknaraðila verði hafnað.

Varnaraðili telur sóknaraðila hafa fyrirgert rétti sínum til að hafa uppi ógildingarkröfu nú vegna tómlætis og athafnaleysis í samtals tæp 18 ár. Telur varnaraðili það eitt og sér eigi að leiða til þess að kröfu sóknaraðila verði hafnað. Sóknaraðilar hafi ekki kannað réttarstöðu sína fyrr en 19. janúar 2016, en hafi fyrst fengið viðvörðun um innheimtuaðgerðir vegna skuldabréfsins í október 2010 og innheimtubréf í nóvember 2010. Fullt tilefni hafi verið af hálfu sóknaraðila til að hafa uppi mótmæli og kröfur fyrr teldu sóknaraðilar á sér brotið. Í því sambandi bendir

varnaraðili á að sóknaraðili M hafi gengist í sjálfskuldarábyrgð á skuldabréfi Y útgefnu af A til varnaraðila, upphaflega að fjárhæð kr. 1.000.000 þann 21. september 2004. Samkvæmt skjali merkt: „Lánsumsókn einstaklings“ hafi sóknaraðili, M, staðfest með undirritun sinni að hún hefði kynnt sér efni bæklinga um persónuábyrgðir og veðtryggingar þriðja aðila, auk samkomulags um sama efni sem fjármálastofnanir ættu aðild að. Þá hafi hún hakað við að hún óskaði ekki eftir mati varnaraðila á greiðslugetu greiðanda. Hafi sóknaraðili M því að minnsta kosti verið kunnugt um efni samkomulags um notkun sjálfskuldarábyrgða á skuldum einstaklinga og forvera þess, samkomulag um notkun sjálfskuldarábyrgða, sem vísað hafi verið til í hinu fyrrnefnda samkomulagi, fyrir tæpum 14 árum. Mótmælir varnaraðili því þeirri fullyrðingu sóknaraðila að þeim hafi ekki verið kunnugt um skyldu varnaraðila til að framkvæma greiðslumat fyrr en nú.

Varnaraðili mótmælir því sem ósonnuðu að greiðslumat hafi ekki verið framkvæmt vegna lánveitingarinnar og telur að leggja verði sönnunarbyrði að þessu leyti á sóknaraðila. Kröfum um ógildi ábyrgða og veðsetninga beri að koma á framfæri innan eðlilegs tíma og án ástæðulausar tafar. Varnaraðili og áður FF og FFF hafi hagsmuni af því að kröfum af þessu tagi verði komið á framfæri sem fyrst enda sé erfiðara að verjast kröfu sem þessari eftir því sem lengri tími liður frá því að málsatvik urðu. Sökum þess langa tíma sem liðinn sé frá undirritun skuldabréfsins sé ómögulegt fyrir varnaraðila að finna gögn málsins. Varnaraðili telur ekki unnt að leggja þá skyldur á herðar varnaraðila og áður FF og FFF að geyma gögn að baki skuldabréfi frá árinu 1998 enda hvíli engin lagaskylda á varnaraðila að geyma gögn eldri en sjö ára. Telur varnaraðili að þetta tómlæti sóknaraðila eigi að leiða til þess að ekki verði fallist á kröfu þeirra í málinu.

Varnaraðili vísar framangreindu til stuðnings til dóms Hæstaréttar frá 7. mars 2013 í máli nr. 575/2012. Í dómi héraðsdóms, sem staðfestur var í Hæstarétti, hafi sérstaklega verið tekið fram að ábyrgðaraðili hefði sýnt af sér tómlæti með því að hafa ekki haft uppi athugasemdir fyrr en sex árum eftir að hann gekkst í ábyrgðina.

Fallist nefndin ekki á tómlæti sóknaraðila eigi að leiða til þess að kröfu þeirra verði hafnað byggir varnaraðili á því að meta beri allan vafa tengdan mögulegum sönnunarskorti varnaraðila í hag sökum tómlætisins.

Með vísan til alls framangreinda telur varnaraðili að hafna beri kröfu sóknaraðila.

V.

Niðurstaða.

Ágreiningur aðila lýtur að ógildingu sjálfskuldarábyrgðar sóknaraðila á skuldabréfi X, útgefnu 25. júní 1998, af systur sóknaraðila, A, upphaflega að fjárhæð kr. 2.230.000.

Sóknaraðilar byggja kröfu sína á því að FF hafi ekki fylgt reglum samkomulags um notkun sjálfskuldarábyrgða frá 27. janúar 1998 við umrædda lánveitingu þar sem ekki hafi verið framkvæmt greiðslumat á útgefanda skuldabréfsins og því beri að fella sjálfskuldarábyrgðir sóknaraðila niður.

Ekkert liggur fyrir um hvort forveri varnaraðila mat greiðslugetu lántaka við lánveitinguna, eins og honum var skylt, eða hvort gætt var að þeim skuldbindingum að öðru leyti, sem hann hafði undirgengist með gerð samkomulagsins fyrr sama ár. Verður hér að leggja mat á það hvor aðila á að bera hallann af því. Varnaraðili eignaðist umrætt veðskuldabréf með því að Fjármálaeftirlitið ákvað að ráðstafa eignum og skuldum FFF til varnaraðila með samruna, en átti enga aðild að upphaflegri lánveitingu.

Varnaraðili hefur mótmælt því sem ósönnuðu að greiðslumat hafi ekki verið framkvæmt vegna lánveitingarinnar og telur að leggja verði sönnunarbyrði að þessu leyti á sóknaraðila. Kröfum um ógildi ábyrgða og veðsetninga beri að koma á framfæri innan eðlilegs tíma og án ástæðulausar tafar. Sökum þess langa tíma sem liðinn sé frá undirritun skuldabréfsins sé ómögulegt fyrir varnaraðila að finna gögn málsins. Varnaraðili telur ekki unnt að leggja þá skyldur á herðar varnaraðila og áður FF og FFF að geyma gögn að baki skuldabréfi frá árinu 1998 enda hvíli engin lagaskylda á varnaraðila að geyma gögn eldri en sjö ára. Varnaraðili vísar framangreindu til stuðnings til dóms Hæstaréttar frá 7. mars 2013 í máli nr. 575/2012. Telur varnaraðili að þetta tómlæti sóknaraðila eigi að leiða til þess að ekki verði fallist á kröfu þeirra í málinu.

Með dómi Hæstaréttar í máli nr. 141/2012 komst dómurinn að þeirri niðurstöðu að á fjármálafyrirtæki hvíldi ekki sú skylda að geyma gögn sem lægju að baki greiðslumati eins og réttilega kemur fram í greinargerð varnaraðila. Í dómi Hæstaréttar í máli nr. 376/2013 kemst Hæstiréttur hinsvegar að þeirri niðurstöðu að þótt ekki verði gerðar þær kröfur til fjármálafyrirtækis að það varðveiti til lengri tíma gögn, sem liggja slíkum greiðslumötum til grundvallar, verði að ætlast til að það geti upplýst á hvaða gögnum hafi helst verið byggt og hvort einungis er miðað við lántaka sjálfan eða hvort miðað sé einnig við maka hans eða sambúðarmaka þegar ráðstöfunartekjur og greiðslubyrði lána og framfærslukostnaður eru tíunduð. Af dómi Hæstaréttar má því ráða að þótt á fjármálafyrirtæki hvíli ekki skylda til þess að varðveita gögn sem greiðslumat byggir á, verði það hinsvegar að geta sýnt fram á að slíkt mat hafi farið fram og á hvaða gögnum helst hafi verið byggt.

Í dómi Hæstaréttar í máli nr. 630/2013 kemur fram að á fjármálafyrirtæki hvíli sú skylda samkvæmt fortakslausri reglu samkomulagsins að meta greiðslugetu skuldara áður en ábyrgðamaður gengst í ábyrgð, en í umræddu máli lá greiðslumat ekki fyrir og viðkomandi fjármálafyrirtæki gat ekki sýnt fram á greiðslumat hafi farið fram. Í dóminum segir jafnframt að fjármálafyrirtæki verði að bera hallann af því að hafa ekki viðhaft þau vönduðu vinnubrögð sem samkomulagið geri ráð fyrir, enda er að öðrum kosti vandséð að náð verði því meginmarkmiði samkomulagsins að þeir sem veiti tryggingu eða ábyrgð fyrir fjárskuldbindingum annarra geti gert sér grein fyrir þeirri áhættu sem þeir tækjust á herðar með slíkri ráðstöfun. Þegar þetta er haft í huga og það traust sem sóknaraðilar máttu bera til varnaraðila, auk þess aðstöðumunar sem er með aðilum, verður talið með vísan til 36. gr. laga nr. 7/1936 að ósanngjarnt sé að varnaraðili beri fyrir sig ábyrgð sóknaraðila.

Ú r s k u r ð a r o r ð:

Ábyrgð sóknaraðila, M og MM, á skuldabréfi varnaraðila, F, er ógild.

Reykjavík, 26. ágúst 2016.

Hildigunnur Hafsteinsdóttir

Geir Arnar Marelsson

Jóhann Tómas Sigurðsson

Sératkvæði

Hauks Guðmundssonar og Unnar Erlu Jónsdóttur

Eins og fram kemur í niðurstöðu meirihluta nefndarinnar er það kjarni þessa máls að ekkert liggur fyrir um hvort greiðslugeta lántaka var metin við lánveitinguna þó einkum hvor aðila á að bera hallann af því. Varnaraðili eignaðist umrætt veðskuldabréf með því að Fjármálaeftirlitið ákvað að ráðstafa eignum og skuldum FFF til varnaraðila með samruna, en átti enga aðild að upphaflegri lánveitingu.

Nefndin hefur almennt talið að sönnunarbyrðin um það hvort greiðslumat hafi verið framkvæmt hvíli á fjármálafyrirtæki sem veitir lán gegn ábyrgð þriðja manns eða veðleyfi hans. Á hinn bóginn liggja hvorki fyrir dómafordæmi né eldri úrskurðir nefndarinnar þar sem vafi hefur vaknað um hvort greiðslumat hafi verið framkvæmt vegna jafn gamallar lánveitingar og hér um ræðir.

Verður ekki talið að unnt sé að leggja á varnaraðila að tryggja sér sönnun um atvik við þessa lánveitingu, tæpum átján árum eftir að sóknaraðilar gengust í sjálfskuldarábyrgð vegna hennar. Virðist það enn fjarlægara þegar meira en fimm ár eru liðin frá því sóknaraðilum var fyrst tilkynnt um vanskil skuldabréfsins. Teljum við því rétt að hafna kröfu sóknaraðila.

Unnur Erla Jónsdóttir

Haukur Guðmundsson